

BX 2218

F7

1887

Proprietas litteraria.

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

TRACTATUS

DE SS. EUCHARISTIAE MYSTERIO

THESIS I.

*Tractationis partitio ex doctrina Concilii Tridentini
repetenda.*

« Doctrina catholica de sacrosancto mysterio Eucharistiae in Concilio Tridentino declarata quatuor praecipua capita comprehendit, de reali Christi praesentia in sacramento, de transubstantiatione, de sacramenti fine et fructu, ac denique de speciali ratione sacrificii, quae pertinentia partim ad sacramentum ut est permanens, partim ad modum quo conficitur, habent sibi connexa et subiecta reliqua omnia velut consecutaria, et ideo totius tractationis partitionem constituunt. »

Si « vetus, absoluta atque omni ex parte perfecta de magno Eucharistiae mysterio fides ac doctrina » (sess. XXII. prooem.) in Tridentino Concilio sess. XIII. XXI. XXII. exposita ac definita inspiciatur, apparet, primum considerari sacramentum in se, ut est permanens et, quod dici solet, *in facto esse*; deinde spectari modum actionemque ipsam, qua sacramentum conficitur, seu, ut aiunt, sacramentum *in fieri*. Quoad priorem considerationem a) tamquam fundamentum mysterii et principium totius doctrinae definitur iuxta verba Christi et perpetuum catholicum intellectum ac constantem traditionem praesentia *vera, realis* et *substantialis* corporis et sanguinis Domini cum indicatione supernaturalis et sacramentalis modi existentiae, ad excludendam doctrinam haeticorum, qua asserebatur praesentia *non vera sed in signo dumtaxat; non realis sed tantum per apprehensionem mentis ac fidei; non substantialis sed per*

FRANZELIN. De SS. Eucharistia

1

008330

solam *virtutem spiritualem*. Simul cum hac reali praesentia deinde declaratur praesentis corporis et sanguinis Christi perfectio inseparabilis, quae in propria conditione corporis glorificati ac immortalis et in unione hypostatica cum Verbo includitur. Sess. XIII. cap. 1. 3. can. 1. 3. Tum *b*) explicatur finis et propria virtus sacramenti ib. cap. 2. can. 5. Quoad considerationem alteram confectionis sacramenti, *c*) docetur modus, quo corpus et sanguis Christi praesens constituitur, id scilicet fieri *per mirabilem et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem Christi manentibus dumtaxat speciebus* ib. cap. 4. can. 2. Denique *d*) docetur, Christum ipsum oblatione corporis eius et sanguinis sub signis visibilibus facta quotidie per sacerdotes *vero et proprio sacrificio propitiatorio licet incruento ad applicandum meritum sacrificii cruenti Deo Patri offerri*. Sess. XXII. cap. 1. 2. can. 1-4. Catholica igitur doctrina haec integra potest una complexa propositione ita comprehendere. In Eucharistiae sacramento corpus et sanguis Iesu Christi Dei hominis sub speciebus panis et vini tamquam cibus animarum vere, realiter et substantialiter continetur, per mirabilem et singularem totius substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Domini conversionem, quae ita instituta est, ut dum sacramentum conficitur, Iesus Christus ipse simul in verum ac proprium licet incruentum sacrificium offeratur.

Reliqua quae a Concilio docentur de cultu et de asservatione sanctissimi sacramenti permanentis, de praeparatione ad dignam susceptionem, et de usu eius sess. XIII; de communione deinde sub una tantum specie et de communione infantium sess. XXI; de sacrificii celebratione in honorem sanctorum, de Missis in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, de ritu et caerimoniis celebrationis sess. XXII. a quatuor commemoratis doctrinae capitibus pendent iisque subordinantur. Spectata igitur plenitudine doctrinae *« omni ex parte perfectae, »* quam declarare sibi propositum fuisse Concilium ipsum profitetur, nulla sane potest esse aptior totius huius tractatus gravissimi partitio praeter hanc ipsam, quam s. synodi contextus nobis suppeditat.

PARS I.

DE SS. EUCHARISTIAE SACRAMENTO

CAPUT I.

DE REALI PRAESENTIA CORPORIS ET SANGUINIS
IESU CHRISTI IN EUCHARISTIA.

THESIS II.

*Quomodo philosophia se habeat
ad interpretationem verbi Dei et nominatim verborum
promissionis ac institutionis ss. Eucharistiae.*

« Licet veritates sive lumine rationis evidentes sive lumine fidei » certae canonis instar negativi demonstrent aliquem sensum, qui ver- » bis Dei, de quorum significatione quaeratur, subesse non possit, falsum » tamen est huiusmodi examen analogiae cum veritatibus rationalibus » sive universim, sive nominatim in interpretatione verborum Christi » Matth. XXVI. 26 sq. (cum parallelis) per se prudenter praerequiri ad » genuinum verbi Dei sensum assequendum. Ceterum si ex rationibus » polemicis huiusmodi examen instituitur, nullae suppetunt veritates » evidentes, quae canonis instar negativi haberi possint ad sensum pro- » prium et immediatum verborum Christi excludendum. »

Quatuor sunt in thesi nostra assertiones, *a*) veritates evidenter cognitae posse demonstrare aliquem sensum qui verbis Dei certo non subsit; *b*) huiusmodi examen et comparisonem veritatum praesertim rationalium plerumque non requiri ad genuinum verbi Dei sensum determinandum; *c*) nominatim prudenter non requiri hoc examen in interpretandis verbis Christi, quibus Eucharistiam promisit ac instituit, et eam suum corpus et sanguinem, suam carnem et suum sanguinem esse dixit; *d*) si examen tamen insti-

tuatur, nullas esse veritates evidentes, quae demonstrent, sensum proprium et immediatum verborum non esse verum.

I. Cum verum vero repugnare non possit, eo ipso neque inter veritates fidei neque inter fidem et rationem, h. e. inter veritates a Deo manifestatas per revelationem et veritates alias sive per revelationem sive per lumen rationis item a Deo manifestatas ulla potest esse repugnantia (1). Quando igitur de veritate aliqua revelata certo constat, eo ipso repugnat, ut sit alia veritas sive revelata sive rationalis ei contraria. Cum ergo, quod revelatae veritati contradicit, necessario falsum sit, poterit quidem ratio infirma errando illud putare verum, non tamen potest umquam illud falsum *evidenter* cognoscere ut verum. Ita ergo in verbo Dei revelato sensus *evidenter* repugnans veritati alicui, quae certo revelata sit vel lumine rationis *evidenter* cognoscatur, numquam potest esse genuinus. Ad hoc principium reducuntur regulae pleraeque, quas s. Augustinus l. III. de doctr. christ. proponit ad discernendum sensum proprium et sensum metaphoricum in Scripturis. Est autem haec interpretandi lex ita obvia et per se evidens, ut qui eam negare vellet, simul cum ratione etiam fidem omnem subverteret; ea enim sublata sermo humanus redderetur intelligibilis, neque quis sensus subsit, quis non subsit etiam locutionibus Dei et Ecclesiae constare amplius posset: « etiam credere non possemus, nisi rationales animas haberemus » Aug. ep. 120. al. 122. n. 3. ad Consent.

Cavendum autem summopere est in hac re, ne quae sunt vel *super actualem nostram cognitionem* vel simpliciter *supra rationem*, confundamus cum eo quod est *contra ratio-*

(1) « Cum verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatae fidei contrariam, omnino falsam esse definimus » Leo X. in Conc. Lateran. Bulla « Apostolici regiminis. » « Etsi fides sit supra rationem, nulla tamen vera dissensio nullumque dissidium inter ipsas inveniri umquam potest, cum ambae ab uno eodemque immutabilis aeternaeque veritatis fonte Deo O. M. orientur, atque ita sibi mutuam opem ferant, ut recta ratio fidei veritatem demonstret, tueatur, defendat; fides vero rationem ab omnibus erroribus liberet eamque divinarum rerum cognitione mirifice illustret, confirmet atque perficiat » Pius IX. litt. encycl. 9. Nov. 1846.

nem; et ne quod lumine rationis *non cognoscimus ut verum vel saltem ut possibile*, perinde habeamus ac si *cognoscimus illud non esse verum vel esse impossibile*.

II. Non minus constat de altera assertionem proposita. Nam praecisione facta a canone negativo, de quo diximus, sunt canones *positivi* interni et externi (inter quos longe praecipuus et per se solus sufficiens consensus Ecclesiae), quibus adhibitis genuinum sensum verbi Dei saltem plerumque certo intelligere possimus. Hoc autem posito iam etiam quaestio de rei possibilitate et non repugnantia abunde soluta est, quamvis indirecte et per aliud; constat enim illud quod in verbo Dei iuxta genuinum sensum intellecto affirmatur, utpote infallibiliter verum, non esse impossibile nec ulli veritati seu rationali seu superrationali repugnans. Ex adverso autem si humana ratio nondum intellecto genuino sensu verbi Dei velit primum examen suscipere de rei in sensu obvio expressae possibilitate vel impossibilitate, gravissimo obnoxia est periculo, ne quod solum est *supra rationem*, errando habeat velut *contra rationem*, et *ignorantiam de rei propositae possibilitate* accipiat pro *evidentia de rei impossibilitate* (1). Quae cum ita sint, examen illud de rei possibilitate vel impossibilitate plerumque non requiritur, quoties scilicet aliunde ex positivis regulis interpretationis et praesertim ex definitione vel consensu Ecclesiae de genuino sensu verbi Dei certo constare potest; imo propter periculum errandi christianae prudentiae est, ut quaestio de rei possibilitate potius solvatur ex intellectu iam genuino sensu verbi Dei, quam vicissim ut a praevia solutione illius quaestionis pendere velimus, licet *sensu solum negativo*, verbi Dei interpretationem. Hac methodo si procedatur, postquam aliquis sibi visus fuerit reperisse sensum, qui *non subsit* verbo Dei, facile continget, ut accedens ad partem alteram interpretationis *positivae* vincatur de necessitate retractandi prius illud iudicium, eo

(1) Hunc s. Bernardus indicat fontem errorum Abaelardi: « dum paratus est de omnibus reddere rationem, etiam *quae sunt supra rationem*, et *contra rationem praesumit et contra fidem* » ep. ad Innocent. II. Opp. T. I. p. 644.

quod fallaci apparentia sibi illudi passus sit. Quare ipsa ratio persuadet, hanc methodum per sese adhibendam nunquam esse (1), quoties positive constare potest de vero sensu verbi Dei; sed ad illam deduci tantummodo possumus per quandam oeconomiam et συγκαταβασιν ad indolem vel pravam dispositionem adversariorum. Porro si quando huiusmodi rationes polemicae necessarium reddere videntur illud examen, constat, non requiri demonstrationem *evidentis possibilitatis*, quae in proprie dictis superrationalibus mysteriis institui non potest; sed sufficit demonstrasse, impossibilitatem et repugnantiam cum veritatibus certis *non esse evidentem*.

III. Quod dictum est de thesi generali, applicamus ad praesentem hypothesim specialem, affirmamusque, examen illud directum de rei possibilitate nullatenus praerequiri ad genuinum sensum verborum Christi in institutione Eucharistiae certo assequendum. Si verba Christi Domini Matth. XXVI. 26. seqq. (cum parallelis) inde ab apostolicis temporibus ab universo nomine christiano intellecta sunt sensu proprio, atque ideo vere et realiter corpus et sanguinem Christi in Eucharistia contineri creditum est ab omnibus christianis; si insuper ex omnibus regulis internis interpretationis sensus proprius illorum verborum demonstrari potest genuinus et sensus metaphoricus absurdus: profecto de genuino sensu illorum verborum Christi constare potest, quin antecedenter et directe ex placitis philosophiae definiatur rei tali sensu enuntiatae possibilitas vel saltem non evidens repugnantia. Atqui illa constantia et universalitas catholici intellectus et illae normae internae demonstrantes veritatem sensus proprii omnino certae sunt, ut in progressu tractationis ostendemus; ergo de vero sensu verborum Christi citra praecedens illud examen philosophicum constare potest. Intellecto autem vero sensu verborum Christi aeternae veritatis iam etiam constat, rem enuntiatam esse veram atque ideo nulli alii veritati repugnantem, quamvis

(1) Quod sensus *immediata evidentia* absurdos sine examine reiicimus, hoc nihil habet commune cum methodo ista artificiali, in qua de sensibus *controversis* agitur.

non ideo iam etiam intelligatur, *quomodo* concilietur veritas ibi enuntiata cum veritatibus aliis. Unde ita concludo: in christianae fidei mysterio methodus difficilior, graviori periculo exposita, ac minus tuta imprudenter praehabatur methodo, quae suppetit facilior ac tutissima, et quae praestat totum illud, propter quod illa altera difficilior inquisitio potissimum instituenda esset. Atqui methodus examinis philosophici praemittendi de possibilitate rei sensu obvio verborum enuntiatae difficilior est et multis periculis obnoxia, nisi habeatur illa quaestio iam praesupposito vero sensu verborum et cum perpetuo respectu ad illum sensum; methodus altera antecedentis examinis doctrinae fidei facilior est, et per compendium tutissime ac etiam certius demonstrat possibilitatem rei, ad quam inquirendam illud examen philosophicum postularetur. Ergo universim loquendo imprudenter postulatur, ut huiusmodi examen praecedat inquisitionem positivam in verum sensum verborum Christi.

Hoc sane modo in Ecclesia Dei semper actum est de ss. hoc mysterio. SS. Patres ad praecavendas dubitationes sive catechumenorum sive fidelium in suis institutionibus a) appellant ad claritatem et ad absolutam veritatem verborum Christi Dei: « ipse dixit: hoc est corpus meum; quis igitur audeat dubitare et dicere: non est corpus eius? » b) Ad declarationem aliquam describunt Dei omnipotentiam et absolutum dominium in substantias omnes creatas, illudque comparationibus illustrent ex miraculis a Deo omnipotente patratis. c) Consequenter rem in illis verbis enuntiatam et contrarias leges physicas cognitionesque nostras, quatenus in experientia et in perceptione sensuum fundantur, componunt atque conciliant non iam examine philosophico de rerum naturis, sed supposita omnipotentia et veracitate Dei, ac proposita claritate verborum postulant fidem in rem enuntiatam, quae utpote infallibiliter vera, non potest esse contra rationem, quamvis sit supra rationem. S. Ephrem De non perscrutanda natura Filii Dei T. III. graec. lat. p. 424; Cyrillus Hieros. catech. mystagog. IV. n. 1. 6. 9; Gregor. Nyss. or. catech. c. 37; Epiphan. Ancor. n. 57; Ambros. de myster. c. 9; auctor ll. de Sacram. l. IV. c. 5; Gaudent. Brixian. in Exod. tract. II. p. 240. 341. (ed.

Brix. 1738.); Chrysost. in Matth. hom. 82. al. 83. n. 4; Cyrillus Alex. in Io. l. IV. c. 3. T. IV. p. 374. Sic e. g. post allata Christi verba et assertam ex eis in Eucharistia realem praesentiam prosequitur Gaudentius l. c. orationem ad egressos e fonte baptismatis. « Ipse naturarum creator et Dominus, qui producit de terra panem, de pane rursus, quia et potest et promisit, efficit proprium corpus; et qui de aqua vinum fecit, facit et de vino sanguinem suum... Si qua mysteriorum superaverint in mane illius futurae resurrectionis manifestanda, quae capere modo non possumus; modo enim scio ex parte, inquit Apostolus.... haec igne cremanda sunt, idest divino tradenda Spiritui ut ea, quorum rationem modo non capimus, ardentis fidei spiritu consumantur. »

IV. Haec quae diximus, non tamen impediunt, quominus rationes polemicae possint aliquando necessariam reddere praeviam demonstrationem, nihil esse in re verbis Christi obvio sensu enuntiata sive in eius consecrariis, quod veritati alicui necessariae *evidenter cognitae* repugnet. Quoniam vero non requiritur, ut evidenter intelligamus modum, quo veritas superrationalis cum aliis veritatibus concilietur, quod postulasse esset negasse ipsam hypothesin veritatis superrationalis, sed sufficit ostendisse nullas esse veritates necessarias *evidenter cognitae*, quibus res enuntiata *evidenter repugnet*; haec demonstratio, si polemice veritas fidei nondum supponatur, principiis quibusdam generalibus confici potest.

Consecraria, quae cum verbis Christi proprio sensu intellectis proxime nexa videri possent repugnare veritatibus evidentibus, ad haec revocantur: 1°. adesse in Eucharistia corpus Christi, quin ulla eius propria appareant phaenomena; 2°. adesse ad analogiam existentiae spirituum et citra actualem coextensionem ad spatium; 3°. adesse idem multis simul in locis; 4°. non amplius adesse substantiam panis et vini, et tamen omnia eius remanere phaenomena sensibus obvia. Iudicia rationalia opposita his quatuor consecrariis sunt: ubi praesens est corpus, sese manifestat et sensibile est suis phaenomenis; corporis partes diversae in se respondent diversis partibus spatii; corpus quod praesens est in uno

loco, non est simul in locis aliis; si desinit corporis substantia, desinunt phaenomena quae sunt substantiae effectus (1).

Ut intelligamus, quatenus haec iudicia sint *evidentia et evidenter repugnantia* quatuor enuntiatis consecrariis, generatim distingui debent vera et evidentia nostra iudicia de corporibus in iudicia relata ad *ordinem physicum*, quae sunt *a posteriori* et pendent a constanti experientia; tum in iudicia *ordinis metaphysici*, quae sunt *a priori* ac pendent a cognitione essentiae corporum. Priora illa sunt certa *sub hypothesi*, quod leges physicae servatae sunt, posteriora sunt vera *absolute*. Unde qui supposita demonstratione suspensionis vel mutationis factae in legibus physicis adhuc indicat de corporibus eodem modo, ac si omnes leges physicae servatae essent, non minus agit contra rationem, quam qui admitteret in corporibus mutationem repugnantem eorum essentiae. Iam vero iudicia illa quatuor quae videntur repugnare verbis Christi in sensu proprio acceptis, oriuntur omnia ex constanti experientia et fundantur *in constantia legum physicarum*. Proinde sunt quidem iudicia evidenter vera *sub hypothesi*, quod leges physicae sunt servatae; at nullatenus est evidens, essentiam corporum talem esse, ut quatuor consecraria opposita his iudiciis empiricis sint negatio ipsius essentiae corporum, adeoque nullatenus est evidens, eadem consecraria *absolute* repugnare. De his ergo non secus ac quando quaeritur, utrum una natura divina realiter communis esse possit tribus distinctis personis; utrum in una

(1) Posset forte addi consecrarium quintum, quod tota substantia panis conversa est in substantiam corporis Christi; cui videatur opponi iudicium rationis, quod una substantia non potest tota converti in aliam, et eo minus in aliam praexistentem. At quamvis haec conversio, ut suo loco explicabimus, praeter desitionem substantiae panis et praesentiam corporis Christi sub phaenomenis panis includat aliquid aliud; ratio tamen in dogmate transubstantiationis, dummodo rite explicetur, non reperit apparentem repugnantiam distinctam ab illis quatuor capitibus recensitis. Si enim desinit substantia panis manentibus omnibus eius phaenomenis, et sub iisdem phaenomenis fit praesens corpus Christi; nulla apparet difficultas in eo, quod transubstantiatio praeterea includit, quod scilicet eadem actione divina corpus fit praesens ad exclusionem substantiae panis, et substantia panis desinit in ordine ad positionem corporis Christi sub ipsis speciebus panis.

divina persona duae possint esse naturae divina et humana: *a priori* ad summum fatendum erit, non *evidenter* constare de possibilitate, vel impossibilitate, quia rerum essentiae, de quibus quaeritur, non satis nobis sunt perspectae; *a posteriori* autem facta mysteriorum revelatione, ignorantia illa possibilitatis tollitur; in veritate enim rei sane intelligitur eiusdem non repugnantia. Rationem existentiae Christi in Eucharistia, ait Concilium Tridentinum sess. XIII. cap. 1. esse huiusmodi, « quam possibilem esse Deo, *cogitatione per fidem illustrata* assequi possumus, et *constantissime credere debemus.* »

Unde concludendum est, *a)* cognitiones etiam rationales et philosophicas per revelationem mysteriorum saltem indirecte amplificari, vel certe coerceri humanam temeritatem, ne quod ex inadaequatis et imperfectis nostris cognitionibus consequi videtur, habeamus velut consecrarium evidens cognitionis adaequatae. Praeterea *b)* sequitur ex dictis, methodum ipsam scientificam postulare, ut consecraria quodammodo philosophica doctrinae de praesentia reali non prius distincte examinentur, quam doctrina ipsa ex verbo Dei demonstrata sit, cum ipsa veritas revelata instar stellae re-
etricis in illo examine prae oculis habenda sit, ut ratio humana ab errorum scopulis sibi caveat. (Cf. litt. S. P. Pii IX. ad Archiepisc. Monach. 21. Dec. 1863.).

THESIS III.

Demonstratio realis praesentiae corporis et sanguinis Christi in Eucharistia ex verbis promissionis Io. VI.

« Sermone Christi Io. VI. 48-59. promissam esse ac praeparatam institutionem Eucharistiae, in qua Christi caro et sanguis vere, realiter et substantialiter contineatur, manducetur et bibatur, ex verbis ipsis et contextu demonstratur; cui quidem sensui per se clarissimo nullatenus repugnat, sed praeclare congruit finis et effectus manducationis ibi descriptus. »

Post multiplicationem panum factam a Domino in deserto, ubi « illi homines, cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: quia hic est vere propheta qui venturus

est in mundum » (ὁ προφητης ὁ ἐρχομενος), iidem saturati panibus quaerebant Iesum trans mare (lacum) Tiberiadis in Capharnaum, quo per duplex miraculum noctu venerat Iesus cum discipulis. Ad homines mirantes, quomodo illuc pervenisset, Dominus habuit sermonem prolixum Io. VI. 26-60, desumpta occasione ex ipsa multiplicatione panum pridie facta. Totius orationis explicationes praeclaras habes tum apud alios interpretes et theologos tum maxime apud Card. Wiseman (De reali praesentia etc. lectiones octo. Lect. I-IV.) et apud cl. P. Patrizi (Commentatio de Pane vitae; et Comment. in Ioan. in h. l.).

Constat totus sermo *praeparatione* v. 26-31; *argumenti propositione* v. 32-33; *duplici parte* ipsius orationis seu explicationis, *prima* v. 35-47, *altera* v. 48-59. Ad hanc partem postremam totum quod praecedat, refertur velut praeparatio et introductio, atque in hac postrema parte dicimus promitti a Christo suam realem et substantialem carnem vere et proprie manducandam et suum sanguinem bibendum; adeoque promitti Eucharistiam, in qua, ut fides catholica docet, vere, realiter et substantialiter praesens sit corpus et sanguis Domini, in cibum et potum ad nutriendam vitam gratiae, qui propterea ratione effectus quidem possit dici cibus et potus *spiritualis*, ratione autem substantiae in se ipso et ratione manducationis sit ipsum verum corpus et verus sanguis Christi, cibus et potus, qui vere a nobis ore corporis manducetur et bibatur.

Veritas huius affirmationis pendet unice a quaestione, utrum verba Christi: « panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; caro enim mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus; qui manducat me, et ipse vivet propter me etc., » intelligi debeant sensu *proprio et immediato*, an sensu *translato*, quo significant « credere in Christum, credere et sperare in mortem Christi, fide, spe et charitate spiritualiter suscipere et amplecti Christum pro nobis passum et mortuum. » Si enim Christus verba illa pronuntiavit et intelligi voluit sensu *proprio*, nemo negat aut negare potest, iis enuntiari distincte et clarissime doctrinam, quam tenet